

ONDERZOEK:
Gavere, Landdijk

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	
Programma van Maatregelen	+
©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE	
1	Situering binnen het archeologietraject 2
2	Inhoud en opbouw van het document 3
3	Bijlagen..... 3

1 Situering binnen het archeologietraject

HUIDIG ONDERZOEK	Prospectie met ingreep in de bodem in uitgesteld traject
ADVIES	Geen verder onderzoek

Het huidige onderzoek situeert zich binnen het archeologisch traject als volgt:

<i>Traject:</i>	<i>Soort rapport</i>	<i>Soort onderzoek</i>
Uitgesteld traject	Nota	
		Vooronderzoek met ingreep in de bodem

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	
DEEL 3	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	
DEEL 4	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
DEEL 5	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
DEEL 6	Assessment van landschappelijke data	
DEEL 7	Assessment van aardkundige data	
DEEL 8	Assessment van historische data	
DEEL 9	Assessment van archeologische data	
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

BIJLAGE 1	Inventaris (plannen, sporen, foto's, vondsten, ...)
BIJLAGE 2	Kaarten op A4, A3 of A0 : alle sporen, TAW
BIJLAGE 3	Dagrapporten
BIJLAGE 4	Foto's van de plaatsbezoeken
BIJLAGE 5	Foto's van het proefsleuvenonderzoek
BIJLAGE 6	Putwandprofielen & typeprofielen DOV

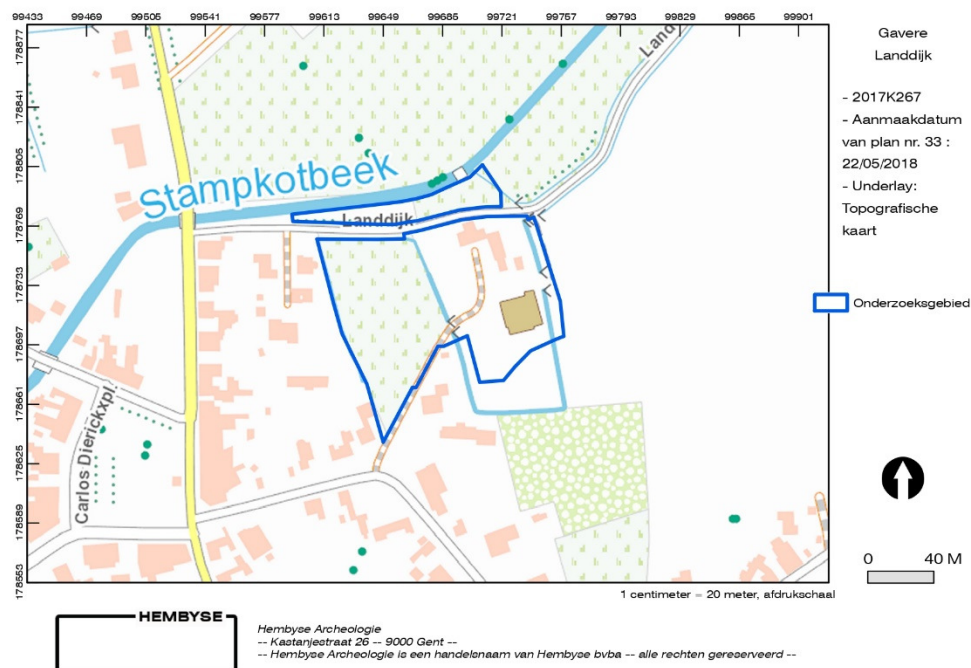
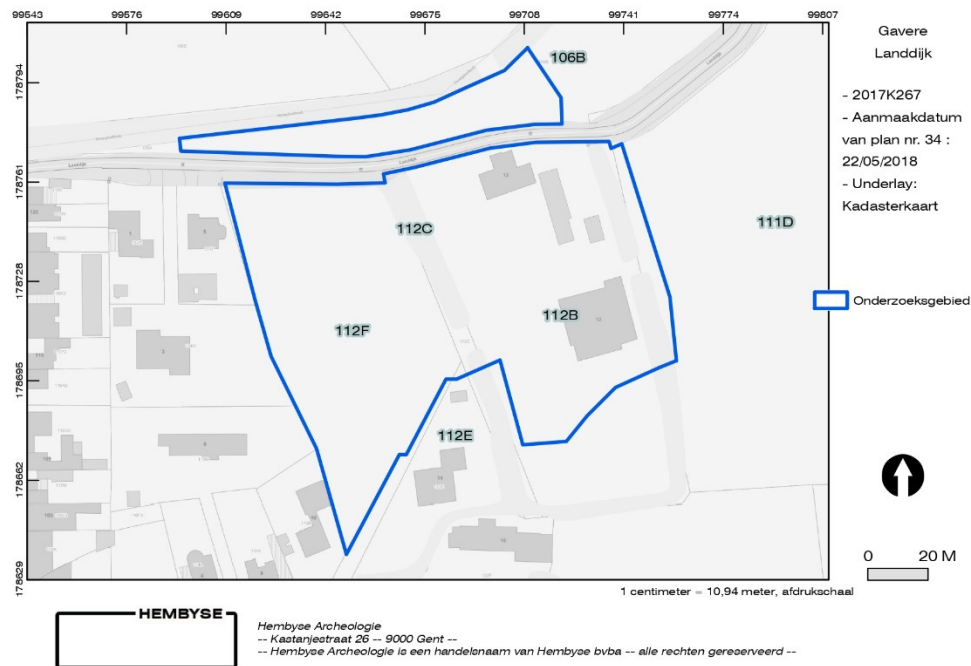
ONDERZOEK:
Gavere, Landdijk

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/Privacyfiche	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE	
1	Situering van het onderzoek 2
2	Projectcodes 4
3	Betrokken actoren..... 4
4	Bewaring van de data 5
Figuur 1.	Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kadasterkaart en de topografische kaart. 3
Figuur 2.	Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten en de IOED's..... 6

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Gavere	
Deelgemeente	Asper	
Straat en straatnummer	Landdijk, Ommegangstraat 12	
Kadastrale situering	Afdeling	6
	Sectie	B
	Percelen	112F, 112C, 112B, 111D, 112E, 106B
Lambert 72-coördinaten	NW	X: 99594,272 x Y: 178775,839 m
	ZO	X: 99758,949 x Y: 178701,967 m
Oppervlakte	13248,10 m ²	1,32 ha
Oppervlakte bodemingreep	13248,10 m ²	1,32 ha
Datum van toekenning van de opdracht	7 november 2017	
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
	Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.	
Opgemaakt volgens CGP	Versie 4.0	
Duur van het onderzoek	10 werkdagen	
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)	[REDACTED]	

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kadasterkaart en de topografische kaart.

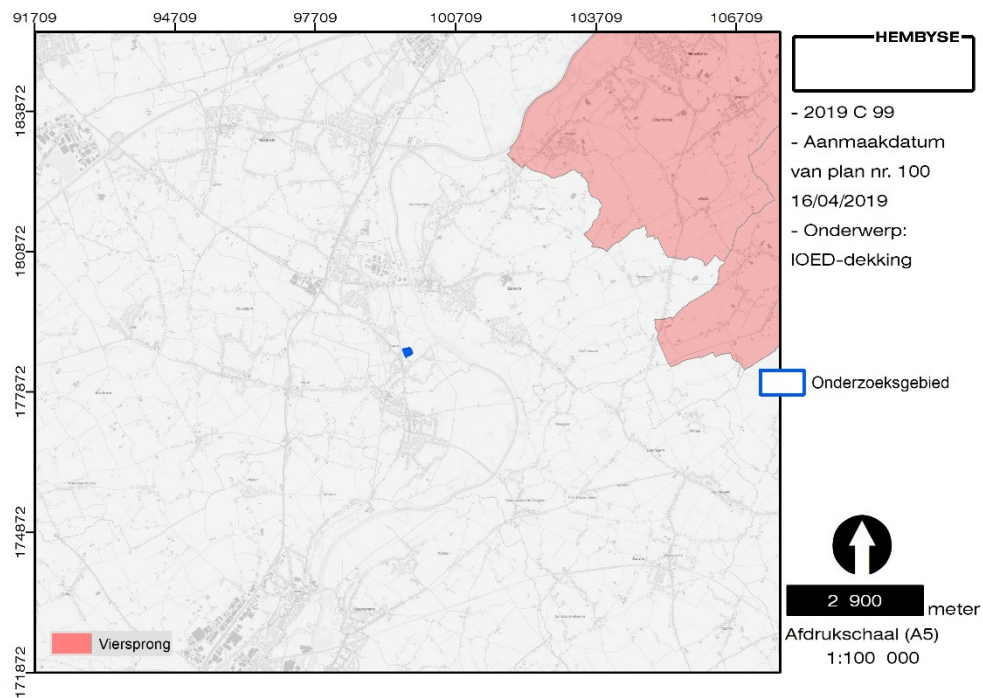
2 Projectcodes

Bureaustudie	n.v.t.
Landschappelijke boringen	n.v.t.
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Prospectie met ingreep in de bodem	2019 C 99
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	GAV-LAN

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Geraadpleegde (regio)specialisten		
Initiatiefnemer (privacyfiche)		
	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
Omgevingsvergunning:	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2019
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse	70
Archeologie, volgnummer:	
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2019. <i>Resultaten van het archeologisch vooronderzoek aan de Landdijk te Asper (Gavere)</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 70, Gent.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	
Bewaring archeologisch ensemble	Hembyse BVBA (tijdelijk depot)
Gebruiker van het archeologisch ensemble	Hembyse BVBA
Bevoegde IOED	Geen erkende IOED van toepassing
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Het onderzoeksgebied valt binnen het Archeodepot Velzeke

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten en de IOED's.

ONDERZOEK:

Gavere, Landdijk

ONDERDEEL

10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Synthese.....	2
1.1	Datering/interpretatie van de dataset	2
1.1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.1.2	Huidige dataset	2
1.1.3	Synthese en waardering van de archeologische site	4
1.2	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	7
2	Vervolgtraject	10
2.1	Impact van de geplande werken	10
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	12
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	14
2.4	Randvoorwaarden.....	14
3	Bibliografie voor deel 10.....	15
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 10.....	16

1 Synthese

1.1 Datering/Interpretatie van de dataset

1.1.1 Volledigheid van de dataset

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden.

Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek op basis van een bekrachtigde archeologienota.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kon volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- verstoorde zones zijn in kaart gebracht
- de gekende aardkundige data zijn getoetst
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn getoetst
- er werd een terreinbezoek en een inspectie van de aanwezige hoevegebouwen en vervallen duiventoren uitgevoerd zowel met het oog op het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie als voor het registreren van relevante archeologische indicatoren
- er is een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd, conform het programma van maatregelen van de bekrachtigde archeologienota
- de vervolgstategie werd opgesteld

2

Het proefsleuvenonderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden het vooronderzoek (bureauonderzoek) te vervolledigen en om de gepaste maatregelen –enkel indien er aanwijzingen zijn voor bewaarde archeologische sites- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

1.1.2 Huidige dataset

Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

De bureaustudie heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied bestaat uit een voormalige site met walgracht met belendend akkerland. Uit het bureauonderzoek leek het er op dat deze site mogelijk vanaf de 13^e eeuw tot in de 20^e eeuw doorlopend bewoond is geweest, al waren er voor de oudste fasen geen duidelijke bewijzen beschikbaar. Tot aan de uitbouw van de site met walgracht is de site

waarschijnlijk een nat alluviaal gebied geweest, aan de voet van het druk bewoonde Jolleveld. Daar zijn voornamelijk sporen uit de Romeinse periode en de vroege middeleeuwen aangetroffen. Er werden ook verspreide sporen van oudere bewoning gedocumenteerd. Dat betekent waarschijnlijk dat de mens in het verleden (vanaf het Holocene) de voorkeur heeft gegeven aan de droge dekzandrug van het Jolleveld. Bij gebrek aan een intensieve beheersing van de Schelde was het continu in gebruik nemen van de alluviale vlakte niet mogelijk. Men kan denken aan akkerbouw en veeteelt.

Dit betekent dat het onderzoeksgebied in drie delen kan worden verdeeld. Ten eerste is er sprake van het westelijke deel van het onderzoeksgebied, dat in gebruik is als akkerland. Ten tweede is er sprake van de site met walgracht, die in theorie al sinds de 13^e eeuw in gebruik was. Tot slot kan gesteld worden dat de noordelijke strook steeds deel uitmaakte van de alluviale vlakte ten noorden van de Landdijk. Om de aanwezige archeologische sporen te evalueren en te waarderen en uitsluitel te bieden over de aan-of afwezigheid van archeologische sporen en structuren die een kenniswinst zouden kunnen opleveren, was een prospectie met ingreep in de bodem noodzakelijk.

Deze prospectie werd tenslotte uitgevoerd in het voorjaar van 2019. Hierbij werd enerzijds bevestigd dat de site zich binnen de alluviale vlakte van de Schelde bevond, maar ook dat er geen archeologische sporen of structuren aanwezig waren die duidelijk blijken geven van bewoning, ouder dan de late 18^e/19^e eeuw (cf. infra). De aanwezige sporen en structuren kunnen worden verbonden aan de bebouwing en bewoning zoals deze op het kaartenmateriaal vanaf de vroege 19^e eeuw voorkomt, niet ouder. Ook wat betreft middeleeuwse en post-middeleeuwse sporen en structuren kan worden gesteld dat deze afwezig zijn. De sporen en structuren die aardewerk uit de 14^e tot en met 17^e eeuw bevatten, zijn naar alle waarschijnlijkheid sporen van alluviale invloeden, waar aardewerk als residueel materiaal voorkomt. De huidige dataset laat dus toe om te stellen dat er binnen het onderzoeksgebied geen sporen en structuren aanwezig zijn die archeologische kenniswinst over sites met walgracht uit de -ruwweg- periode 1300 tot 1750 kunnen vergroten.

Aangezien er heden dus met zekerheid kan worden geantwoord op de vraag of er archeologische sporen en structuren en archeologische sites binnen het onderzoeksgebied aan/of afwezig zijn, kan de huidige dataset als volledig worden beschouwd. Op basis van de ingezamelde onderzoeksdata kan bijgevolg worden gesteld dat er binnen het huidige onderzoeksgebied geen archeologische sporen of structuren aanwezig zijn die een potentieel op archeologische kenniswinst bevatten. De geplande werken hebben dan ook geen impact op de archeologische kennis.

1.1.3 Synthese en waardering van de archeologische site

De afwezigheid van oudere archeologische sporen en structuren binnen het onderzoeksgebied biedt dan wel geen mogelijkheid tot archeologische kenniswinst, de huidige dataset laat wel toe om de historie van het onderzoeksgebied verder te benaderen.

In eerste instantie kunnen het voormalige hoevecomplex en het woonhuis worden herbekeken. De hoeve en de omliggende gebouwen, exclusief de duiventoren, staan op de Inventaris Onroerend Erfgoed beschreven op basis van de beschrijving van Depraet uit 1966. Bij het raadplegen van deze bron blijkt dat Depraet het woonhuis zelf waarschijnlijk niet heeft bezocht: zo was de balk met de zogenaamde datuminscriptie niet in de slaapkamer in de “opkamer boven de kelder” aanwezig, maar in het voornaamste vertrek van het woonhuis, waarin ook de schoorsteen en de keldertoegang zich bevonden. In het woonhuis is er op verschillende plaatsen echter wel sprake van oudere balken in het gebint, alsook een oudere constructiefase in het metselwerk (cf. infra). Het woonhuis en hoevecomplex zoals Depraet deze heeft beschreven, is echter een woonhuis met een parement, dakconstructie en binnenbevloering die in de 20^e eeuw kan worden gedateerd. Dit is vastgesteld tijdens de verschillende plaatsbezoeken die Hembyse bvba kon uitvoeren. De bouwphase zoals gezien en beschreven door Depraet lijkt te dateren in het midden van de 20^e eeuw. Een mogelijke hypothese is dat het woonhuis beschadigd was geraakt tijdens de Eerste of Tweede Wereldoorlog; gezien de vondst van een Duitse ontsteker van het type GR Z 04 of 14 (Losse vondst 05 in proefsleuf 2) lijkt het niet onwaarschijnlijk dat er tijdens de gevechtshandelingen zware beschadigingen zijn aangebracht. Stond het woonhuis daarna leeg? De baksteenformaten van het opgaand muurwerk van de paardenstalling en de schuur kwamen in hoofdzaak overeen met het baksteenformaat van de bijbouw van de duiventoren, waarvan Depraet stelt dat het “voor enige jaren werd gebouwd”. Deze informatie was hem vermoedelijk geleverd door pachter Tytgat. Het vastgestelde baksteenformaat wijkt dan ook heel erg af van de overige baksteenformaten. De voetafdruk van het woonhuis gaat dan ook naar alle waarschijnlijkheid terug op een oudere fase, waarvan geen foto's of afbeeldingen beschikbaar zijn en waarover dus voor het overgrote deel geen informatie beschikbaar is. Op basis van het kaartenmateriaal en de archeologische data lijkt het er op dat dit de resten zijn van het zogenaamde “Aspers Kasteeltje”¹, dat vermeld staat op het primitief kadaster. Hierbij vallen verschillende elementen op:

- Het woonhuis op het primitief kadaster staat dicht bij de Landdijk en op dezelfde plaats als het recent afgebroken woonhuis. Dit geldt ook voor de duiventoren (cf. infra).

¹Dit toponiem is mogelijk een verwijzing naar een oudere fase, zoals ook het geval is bij het Goed ter Heiden (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve Kasteeltje [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36013> (geraadpleegd op 25 april 2019).).

- De gracht rondom het hoevecomplex is een U-vorm, waarbij het er op lijkt dat de gracht gedeeltelijk is gedempt (op het kaartenmateriaal van Ferraris is deze rondom rond in een rechthoek uitgegraven).
- De kelder, de schoorsteen, de beerput onder de paardenstalling, de duiventoren en enkele resten van de schuur zijn opgetrokken in vergelijkbaar metselwerk met vergelijkbare baksteenformaten, die afwijkend zijn van de baksteenformaten van het opgaand muurwerk van de paardenstalling en de bijbouw van de duiventoren.

Was er dus een bouwphase van het woonhuis uit de late 18^e of het begin van de 19^e eeuw, na de bouw van de Landdijk ? Men kan eventueel denken aan een neoclassicistisch gebouw, in de lijn van de stijl van de duiventoren ? Mits enige voorzichtigheid kan men besluiten dat de voetafdruk van het woonhuis en de duiventoren reeds op het primitief kadaster voorkomen, maar niet noodzakelijk dezelfde zijn als op het kaartenmateriaal van Ferraris. Het hoofdgebouw op het kaartenmateriaal van Ferraris lijkt immers meer in zuidelijke richting te hebben gestaan en had ook een andere voetafdruk (een soort omgekeerde U-vorm); al is hier voorzichtigheid geboden, aangezien sites met walgracht op het kaartenmateriaal van Ferraris geregeld grote afwijkingen vertonen².

Bovendien is er een verband tussen het woonhuis zoals het voorkomt op het Primitief kadaster en de Landdijk, die ten tijde van de opmaak van het kaartenmateriaal van Ferraris nog niet bestond. Ten tijde van Ferraris lijkt het complex *volledig* te zijn omgracht, waarbuiten een drassig alluviaal gebied gekarteerd is. Ten noorden is de Stampkotbeek ook gekarteerd. Dit is de fase waarin het goed waarschijnlijk een adellijk hof was: de zetel van de Heren van Asper³ en/of de adellijke familie van Hoobrouck⁴. Wanneer men weet dat de heerlijkheden na de Franse Revolutie (1789-1793) zijn afgeschaft en de Landdijk tussen 1785 (de aanleg van de dijk waarop de huidige Steenweg zich bevindt) en 1820 (wanneer deze op het Primitief Kadaster verschijnt) werd aangelegd, lijkt een mogelijke hypothese dat het goed na de Franse Revolutie in verval was en/of verkocht is. Bovendien lijkt er ook een archeologisch verband te zijn tussen de Landdijk en de bewoning op het Primitief Kadaster: zowel ten noorden als ten zuiden van de Landdijk is er sprake van een aanzienlijke uitgraving en aanvulling van de bodem, waarbij doelbewust een hoogte is opgeworpen, waarop het woonhuis is opgetrokken. Deze hoogte heeft als doel om het woonhuis op hetzelfde niveau te brengen als de Landdijk, waarbij er een verschuiving is van de toegankelijkheid van het hoevecomplex: op het kaartenmateriaal van Ferraris is er

²Het lijkt er op dat de cartografen van Ferraris sites met walgracht, mottes en galgenvelden niet hebben betreden, maar hun kartering "van op een afstandje" hebben gedaan. Verder historisch onderzoek is noodzakelijk om deze hypothese te bekijken. Dit overstijgt echter het doel van het huidige onderzoek.

³Depraet verwijst hierbij naar "Geschiedenis over Zingem", door pater Dierickx. De publicatie van Depraet beschikt niet over een bibliografie. De aanwezigheid van deze heren wordt geplaatst tussen 1650 en 1795.

⁴Dit wordt beschreven in Depraet.

enkel een toegang naar de Ommegangstraat, vanaf de 1^e helft van de 19^e eeuw is er een toegang naar de Landdijk (de toegang naar de Ommegangstraat wordt zelfs niet consequent meer weergegeven). De Landdijk zelf bevindt zich tevens op of gedeeltelijk op het meest noordelijke segment van de gracht, die ook in die periode moet zijn gedempt. Men kan dus besluiten dat er waarschijnlijk een verband is tussen de bouw van de Landdijk, de aanvulling van een daar aanwezige uitgraving en de ophoging van het terrein voor het bouwen van het woonhuis (aan het einde van de 18^e of het begin van de 19^e eeuw). Er zijn dus enkele argumenten om te stellen dat het woonhuis niet hetzelfde gebouw is (of een deel van) zoals het voorkomt op de Atlas van Ferraris:

- De demping van het noordelijke segment van de omwalling, de aanleg van de Landdijk en de ophoging van het terrein lijken aan elkaar te zijn verbonden.
- Het woonhuis lijkt op het Primitief kadaster dicht bij de Landdijk te liggen dan op het kaartenmateriaal van Ferraris
- De baksteenformaten en mortels wijzen er niet op dat het woonhuis teruggaat op een constructie die in de late middeleeuwen of zelfs in 1700 kan worden gedateerd.
- Bovendien wijst de aanwezigheid van uitbraaksporen en puinlagen binnen de walgracht op een aanzienlijke afbraak van gebouwen.

De genese en de datering van voornoemde omvangrijke uitgraving zijn echter niet gekend en kunnen ook op basis van de archeologische data niet worden achterhaald. Eén mogelijke piste is dat er sprake is van een kleiontginning, gezien de aanwezigheid van Uep-bodems in deze zone. Op de Atlas der Buurtwegen staan immers ten oosten van het onderzoeksgebied twee klei-ontginningen gekarteerd en de Landdijk was immers in de 19e eeuw een verbinding naar deze ontginningen (via de zogenaamde Peetjeswegel⁵). Indien een dergelijke ontginning zou hebben plaatsgevonden in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied, dan moet het uitgraven en het dempen echter gebeurd zijn in de periode tussen de opgave van de heerlijkheid en de bouw van het woonhuis. Dit is een zeer korte periode en wat betreft chronologie is er niet voldoende data beschikbaar om dit eenduidig te plaatsen.

Tenslotte kan er nog worden ingegaan op de oudste sporen en structuren die binnen het onderzoeksgebied zijn aangetroffen. Het gaat om sporen van de alluviale inwerking van de Schelde (en de bijrivier Stampkotbeek ?), waarin residueel aardewerk uit de late middeleeuwen tot de 17^e eeuw is aangetroffen. Een mogelijke hypothese is dat de site (meermaals) onderhevig was aan overstromingen van de Schelde, dit was tot in 1953 een frequent probleem⁶. Dit is tevens de reden waarom de Landdijk is aangelegd: in eerste instantie om het Scheldewater tegen te houden.

⁵Informatie uit een wandelbrochure van de Werkgroep Trage Wegen en de VVV Gaverland.

⁶Coen 2008, pagina 77.

Het is echter niet duidelijk hoe de sporen van alluviale invloeden zich verhouden tot de chronologie van de bewoning binnen het huidige onderzoeksgebied. Op basis van de archeologische data is de vorming en de sedimentatie ten laatste gebeurd in de 17^e eeuw. Er is geen duidelijk verband waargenomen met het 18^e-eeuwse grachtensysteem (mede aangezien de grachten nog in gebruik zijn). Men moet besluiten dat de heden beschikbare archeologische data het niet toelaten om deze vragen te beantwoorden. Er is dan wel aangetoond dat er geen archeologische sporen en structuren aanwezig zijn die een kenniswinst kunnen opleveren, maar er blijven historische vraagstukken over die de reikwijdte van het huidige onderzoek ver overstijgen.

1.2 Antwoord op de onderzoeksvragen

Tijdens het bureauonderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die daarvoor het onderliggend hadden gevormd.

Bureauonderzoek:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*

“De bestaande en gegenereerde landschappelijke en geologische data wijzen op een bewaring van sporensites in het westelijke deel van het onderzoeksgebied en op een bewaring van een site met een complexe stratigrafie in het oostelijke deel van het onderzoeksgebied.”

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*

“De historische en archeologische bronnen wijzen op een intensief bewoonde site in het oostelijke deel van het onderzoeksgebied. Het gaat om een site met walgracht die tot de 13^e eeuw kan opklimmen.

In het westelijke deel van het onderzoeksgebied wijzen de archeologische en historische bronnen eerder op een lage verwachting naar archeologische sporen en structuren, maar de aanwezigheid van een middeleeuwse site met walgracht stelt deze verwachting enigszins bij.”

- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*

“De geplande werken zullen een volledige verstoring van het aanwezige archeologische erfgoed teweeg brengen.” I.e.: verkaveling van gronden.

- *Is vervolgonderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

“Een prospectie met ingreep in de bodem is noodzakelijk.”

Prospectie met ingreep in de bodem

- *Zijn er binnen het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen sporen meer aanwezig met een archeologische en cultuurhistorische waarde.

- Indien er geen sporen zijn aangetroffen: wat is de oorzaak van de afwezigheid van deze sporen ?

De alluviale landschappelijke en bodemkundige context waarin het onderzoeksgebied zich bevindt is de voornaamste oorzaak voor het ontbreken van sporen die ouder zijn dan de late middeleeuwen. Daarna kan er bewoning zijn geweest, maar de resten hiervan zijn niet bewaard. Dit is een combinatie van menselijk ingrijpen (afbraak) en waarschijnlijk ook een natuurlijk ingrijpen (alluviale invloeden). Er is met zekerheid bewoning vanaf de 18^e eeuw, maar over de aanvang van deze bewoning is er geen duidelijkheid. De aanwezige (bovengrondse) structuren kunnen gedateerd worden aan het einde van de 18e – begin 19e eeuw en voor een groot deel in de 20e eeuw.

- Indien er wel sporen zijn aangetroffen: wat is de aard, bewaringstoestand en kennispotentieel van deze sporen?

Niet van toepassing.

- Wat is de densiteit en hun verspreiding?

Niet van toepassing.

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Niet van toepassing.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Niet van toepassing.

- Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen?

De impact van de geplande werken op de archeologische sporen en structuren is gering, gezien de vastgestelde lage densiteit en de beperkte archeologische waarde. Zie ook §2.1.

- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap en de bodem ?

De aangetroffen sporen en structuren zijn volledig beïnvloed door de situering van het onderzoeksgebied in de alluviale vlakte van de Schelde.

- Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen en de site met walgracht ?

Er is geen concreet verband tussen de aangetroffen sporen en de site met walgracht, uitgaande van het feit dat de walgracht teruggaat op een structuur uit de volle middeleeuwen. De bewoning heeft zich binnen de walgrachtstructuur geclusterd, maar er is geen sprake van een palimpsest van bewoningssporen binnen deze walgracht.

- Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het aangetroffen archeologisch patrimonium ?

Er is geen verder onderzoek op de site noodzakelijk. Er zijn geen archeologische resten aanwezig die in of ex situ dienen te worden beschermd.

- Welke methodologische lessen kunnen uit het onderzoek worden getrokken en hoe is dit van toepassing op toekomstig onderzoek in de regio ?

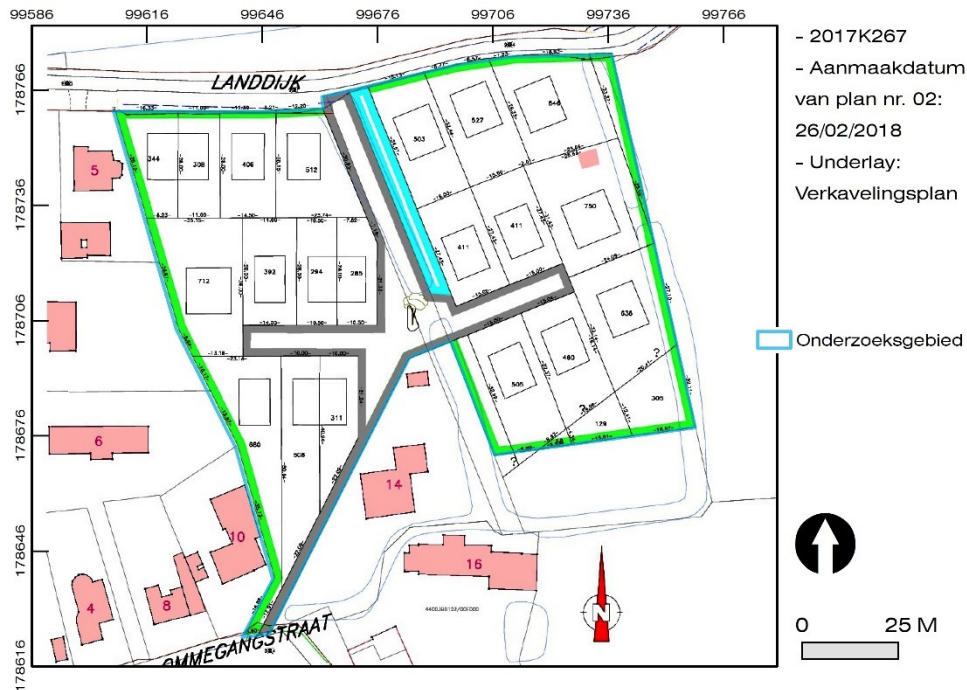
Het uitvoeren van mechanische boringen (met *liners*) op de antropogene ophoging van het terrein had waarschijnlijk kunnen aantonen dat deze bestond uit een snelle ophoging en aanvulling van een reeds bestaande uitgraving, waarbij tot in de gereduceerde horizonten van de Uep-bodem was gegraven. Dit had de archeologische verwachting waarschijnlijk wel aanzienlijk veranderd. Mechanische boringen met een *liner* op de rest van het terrein zouden echter geen andere informatie hebben aangeleverd dan de reeds uitgevoerde controleboringen.

2 Vervolgtraject

2.1 Impact van de geplande werken

De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied omvatten:

- De verkaveling van het terrein
- Oprichten van woningen, wegen en nutsvoorzieningen.

Figuur 1. Verkavelingsplan zoals opgenomen in de bekrachtigde archeologienota. Onder: afbeelding van de duiventoren in betere tijden (ingekleurde pentekening van Devos, circa 1980. De zwart-wittekening was reeds in de bekrachtigde archeologienota opgenomen).

Op basis hiervan kan worden gesteld dat het bodemarchief niet zal bewaard blijven, met uitzondering van de duiventoren. Reeds in de archeologienota is een aanzet gegeven tot de waardebepaling van de duiventoren. Ondanks het opvallende uitzicht van dit gebouw is er geen duidelijke datering voor het gebouw beschikbaar. Op basis van de archeologische data blijkt dat het gebouw in elk geval geen bovengrondse restant is van een “kasteeltje”, hiervan zijn immers geen resten aangetroffen, ook al zijn drie proefsleuven in deze zone en in verschillende oriëntaties aangelegd. Indien deze toren, die vrij diep gefundeerd is, deel uitmaakte van een groter geheel, dan is het verwonderlijk dat dit geen archeologische sporen heeft nagelaten. Men kan de vraag stellen of Depraet in 1966 het aan het rechte eind had toen hij stelde dat de toren een verbouwd restant van een ouder gebouw was. In vergelijking met de gekende duiventorens die specifiek voor dit doel zijn gebouwd, lijkt deze redenering te kloppen en ook op basis van de baksteenformaten en de bouwwijze van de vliegopeningen lijkt het te gaan om een bouwwerk uit het einde van de 18^e eeuw dat omgebouwd is tot duiventoren. Op het kaartenmateriaal lijkt deze toren ook steeds afzonderlijk te staan, dus misschien ligt de waarheid in het midden en is het gebouwtje steeds een afzonderlijk gebouw geweest, dat later is omgebouwd tot een duiventoren. Men kan bijvoorbeeld denken aan bijvoorbeeld een zogenaamde “theekoepel”.

In de huidige vergunning voor de verkaveling kan de duiventoren niet worden afgebroken, maar is er ook geen verplichting tot het renoveren en integreren van de toren. Dit betekent concreet dat het doorgedreven verval van het gebouw van nature zal verdergaan. Hierbij is ogenschijnlijk geen rekening gehouden met de mogelijke veiligheidsrisico's die de aanwezigheid van een bouwvallig en onstabiel gebouw binnen een verkaveling met zich kunnen meebrengen (vallende brokstukken, een aantrekkingspool voor vandalen, spelende kinderen, enzovoort). Het toekennen van waarde aan dit gebouw heeft eigenlijk enkel zin binnen een landschappelijke en bouwkundige context: bijvoorbeeld als deel van een park (bijvoorbeeld het prieel in het Domein Claeys-Boúúaert in Mariakerke), als deel van een weg of lijntracé (bijvoorbeeld de “Peperbus” in Gent), geïntegreerd in een nieuwbouw, enzovoort; of eenvoudigweg als een onderdeel van de site met walgracht in zijn geheel (bijvoorbeeld het Kasteel Printhagen in Kortesseem). Men kan stellen dat door het wegnemen van de context en het niet concreet implementeren in een nieuwe context een geïsoleerd gebouw weinig waarde heeft. Een moderne verkaveling heeft **geen** landschappelijke, bouwkundige of culturele waarde. Het behouden van een vervallen duiventoren binnen deze context heeft dan ook weinig zin.

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele methodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een bureauonderzoek uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd, op basis hiervan is de prospectie met ingreep in de bodem in zijn huidige vorm noodzakelijk geacht.
Archiefonderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Archiefonderzoek zou aanvullende informatie over de periode 1770-1850 kunnen opleveren, maar wat het archeologisch kennispotentieel betreft draagt dit niet bij tot de huidige dataset.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Het zou mogelijk zijn om muurresten op te sporen en zou mogelijk ook data aanleveren over de alluviale activiteiten in het gebied. De oppervlakte is echter vrij beperkt en de archeologische dataset geeft echter al aan dat er geen archeologisch kennispotentieel meer is.
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	De bodembedekking liet dit niet toe (grotendeels verhard en bebouwd).
Landschappelijke boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	Op basis van de beschikbare aardkundige data kan gesteld worden dat er sprake is van een éénduidige stratigrafie waardoor de kans op het aantreffen van steentijdartefactsites extreem klein is. De prospectie met ingreep in de bodem en de daarin gegenereerde aardkundige data bevestigen dit.
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	
Proefsleuven	NEE	JA	NEE	JA	Is uitgevoerd. Er werden geen archeologisch relevante sporen of structuren aangetroffen.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat het archeologietraject als volledig kan worden beschouwd.

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Binnen het onderzoeksgebied zal het bodemarchief door de geplande werken verstoord worden, waardoor strikt gezien een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is.

Gezien het feit echter dat de ingezamelde data aangetoond hebben dat het onderzoeksgebied geen potentieel tot archeologische kenniswinst bevat, worden verdere maatregelen niet noodzakelijk geacht. De werken hebben geen impact op het archeologisch kennispotentieel.

In deze optiek is het gedetailleerd uittekenen van het vervolgtraject niet noodzakelijk en het omschrijven van gedetailleerde maatregelen is niet noodzakelijk.

2.4 Randvoorwaarden

Op basis van de beschikbare data kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van archeologische resten die een potentieel op kenniswinst herbergen, zo goed als nihil is. Er wordt geen verder onderzoek geadviseerd en het opnemen van randvoorwaarden bij de omgevingsvergunning is niet noodzakelijk.

Na het bekomen van de omgevingsvergunning voor de geplande bouwwerken is de melding van archeologische toevalsvondsten wettelijk verplicht (artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013).

3 Bibliografie voor deel 10

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Hoeve Kasteeltje* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36013> (geraadpleegd op 25 april 2019)

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 3.0.

Coen I, 2008. *De eeuwige Schelde? Ontstaan en ontwikkeling van de Schelde*. (Uitgave door de Vlaamse Overheid. Departement Mobiliteit en Openbare Werken. Waterbouwkundig Laboratorium), Brussel.

Van Ranst E. & Sys C.. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

15

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroenderfgoed.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 10

Figuur 1. Verkavelingsplan zoals opgenomen in de bekrachtigde archeologienota.

Onder: afbeelding van de duiventoren in betere tijden (ingekleurde pentekening van Devos, circa 1980. De zwart-wittekening was reeds in de bekrachtigde archeologienota opgenomen).....10

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE